

In het Muizenfort in Muiden zitten tegenwoordig geen soldaten meer, maar kantoren, waaronder het hoofdkwartier van de Stichting Forteiland Pampus, die het 'enige originele forteiland van Nederland' beheert, met hulp van een heel leger aan vrijwilligers. Een doordachte tactiek moet het fort veiligstellen voor de toekomst.

Stichting Forteiland Pampus

'Een professionele vrijwilligersorganisatie'

door

Joost van Meggelen

fotografie

Hans Tak

Nanette Elfring

Honderd

Voormalig fortwachter Nanette Elfring heeft de dagelijkse leiding over het reilen en zeilen van de stichting en haar vele medewerkers. Behalve vier vaste krachten zijn er honderd vrijwilligers actief. "Een professionele vrijwilligersorganisatie", zo omschrijft Nanette de stichting, King-gebruiker sinds 2002. Het doel van de stichting is het behoud van het forteiland, dat voorkomt op de werelderfgoedlijst van UNESCO.

Schakel

Het eiland is genoemd naar Pampus, een dichtgeslibde vaargeul die bij zuidwestenwind en eb niet te bevaren was, zodat schepen 'voor Pampus' moesten blijven liggen. Het forteiland Pampus werd in de jaren 1887-1895 gebouwd op het Muiderzand om Amsterdam te kunnen beschermen tegen vijandige schepen. Het geldverslindende project zou uiteindelijk nooit voor militaire doeleinden worden gebruikt. Maar in die tijd was het fort de verbindende schakel tussen twee vaderlandse verdedigingswerken: de Stelling van Amsterdam en de Hollandse Waterlinie.

Puinruimen

Met de komst van het vliegtuig werd Pampus overbodig. De Duitse bezetter kon niet veel met het fort beginnen en liet de koepels opblazen. Pampus raakte zwaar beschadigd. Na de oorlog volgde het ene plan voor Pampus na het andere, van jeugdgevangenis tot studentenhuisvesting, maar geen enkel plan werd uitgevoerd. Totdat in 1986 door inwoners van Muiden zelf een stichting werd opgericht die het forteiland intact wilde laten. De staat verkocht het eiland in 1990 aan de stichting en het werk (puinruimen) kon beginnen.

Sfeer

Maar wat wil de stichting met het fort? Nanette vertelt: "Het eiland heeft een aparte, wat geheimzinnige sfeer. Het is er ruig, het fort is kapot. We willen dat graag zo laten. Dus niet het fort terugbrengen in oude staat, maar alleen bewaren voor de toekomst zoals het is. Er zijn in Nederland al genoeg keurig gerestaureerde forten. Maar zoiets als Pampus is uniek. Je kunt een oud gebouw ook 'kapot restaureren'. We willen daarom zo minimaal mogelijk ingrijpen." De fortwachterswoning werd opgeknapt en is weer bewoond. Vanaf 2007 kon het fort met hulp van subsidies waterdicht worden gemaakt. "Als cultureel ondernemer kunnen we zelf rondkomen en dat wil de overheid natuurlijk ook graag. Maar voor speciale projecten, zoals pas de restauratie van het dak, vragen we subsidie aan. Het eiland kan worden gehuurd voor evenementen, partijen of vergaderingen. Daarnaast hebben we zelf ook een evenementenkalender. Geld voor advertenties hebben we niet, dus we moeten het hebben van free publicity. Vandaar dat we elke maand een speciaal evenement organiseren. Dan blijven we in de belanastellina."

Vermakelijkheid

Elk jaar doen ruim veertigduizend bezoekers het eiland aan. "De veerboot vaart vanuit Muiden en straks (als proef) ook vanuit IJburg. Vaartocht en eiland zorgen samen voor een 'unieke ervaring'", vertelt Nanette. "Vrijwilligers gidsen de bezoekers door het fort. Het is de bedoeling dat de bezoekers twee uur op Pampus blijven en dan weer terugvaren. De capaciteit van de boot is namelijk beperkt. Op het eiland is ook een lunchgelegenheid. Nu het dak is hersteld, is de binnenkant van het fort aan de beurt. Elektriciteit en drinkwater is er niet op Pampus, dus daar moeten we zelf voor zorgen. Maar onze vaste lasten willen we zoveel mogelijk beperken. Voor elke bezoeker moeten we ook 'vermakelijkheidsbelasting' afdragen aan de gemeente Muiden. Dat is een soort toeristenbelasting. De veerboot kost veel geld aan keuringen en veiligheid. Bij alles wat we willen doen, moeten we ons afvragen of het genoeg oplevert. Anders kunnen we niet overleven. We bieden sinds kort bijvoorbeeld een lunchkaart aan. Daardoor moeten de stroomaggregaten ook 's nachts draaien. Maar daar staat tegenover dat je

'Als cultureel ondernemer kunnen we zelf rondkomen en dat wil de overheid natuurlijk ook graag.'

meer mensen trekt en meer omzet maakt. We sturen echt op omzet. Daarom hebben we onze King Factureren uitgebreid met de optie Omzetstatistieken. De boekhouding doe ik niet zelf, die wordt verzorgd door een vaste kracht, maar ik ben natuurlijk wel geïnteresseerd in de rapportage en de omzetcijfers die uit King komen.”

Beleid

Nanette is vanaf 1997 bij Pampus betrokken. Eerst als fortwachter, daarna als commercieel medewerker en inmiddels als directeur. “Het beleid wordt bepaald samen met het bestuur van de stichting. De invulling gebeurt door het team. In het bestuur is een breed kennisgebied samengebracht. Er zitten mensen in uit de horeca, cultuur, bouw, zorg/personeel, banken en accountancy. Daar kan ik op terugvallen.

Er kan heel veel in Pampus, als het maar past in de doelstelling. Maar een dancefeest bijvoorbeeld accepteren we niet, omdat de mensen in Muiden dan last hebben van de herrie.” Aan toekomstplannen heeft de stichting geen gebrek. En dan gaat het niet alleen om grotere bezoekersaantallen. “Met openbaar vervoer zijn we lastig te bereiken. Vandaar dat we ook vanaf IJburg gaan varen en later misschien ook vanaf Almere.”

‘De boekhouding doe ik niet zelf, die wordt verzorgd door een vaste kracht, maar ik ben natuurlijk wel geïnteresseerd in de rapportage en de omzetcijfers die uit King komen.’

Steun

“We zoeken nu ook steun vanuit het bedrijfsleven. We hebben sinds kort een bedrijvenvereniging met de naam Centurio (=Honderd). We willen namelijk precies honderd bedrijven die donateur van de stichting zijn. Doel is ook het onderlinge contact tussen die bedrijven. Daarnaast hebben we ook particuliere donateurs. Voor schoolreisjes zijn we te duur; dat komt door de boot. Maar we werken wel aan een lespakket en een educatief programma.” Een hartenwens van Nanette is ook een bezoekerscentrum over de Stelling van Amsterdam. “Dus niet alleen verbreding maar ook verdieping.”

Privacy

Zelf heeft Nanette elf jaar als fortwachter op Pampus gewoond. “Dat was heel bijzonder, maar ook wel zwaar. Stroom wordt opgewekt door aggregaten, drinkwater is er ook niet. Maar uiteindelijk was het gebrek aan privacy waarom ik weer aan de wal ben gaan wonen. Nu kan ik mijn auto met de boodschappen voor de deur parkeren! Er komt zomaar water uit de kraan! Dat soort dingen ga je wel waarderen. Maar de vaartochten naar huis op donkere en mistige winteravonden, of als het hard waaide, dat waren toch wel bijzondere ervaringen.”

WWW.PAMPUS.NL

De Stelling van Amsterdam

De Stelling van Amsterdam is een 135 kilometer lange verdedigingskring rond de hoofdstad Amsterdam, die grotendeels tussen 1881 en 1914 door het Departement van Oorlog is gebouwd. Het omvat drie tot vijf kilometer brede onderwaterzettingen (inundaties) en 36 forten, twee kustforten, twee vestingen, drie batterijen en twee kustbatterijen. Mochten de Grebbelinie en de Hollandse Waterlinie zijn doorbroken, dan moest de Stelling van Amsterdam een laatste verdedigingslinie vormen. Maar nog voordat de Stelling was voltooid, was ze al achterhaald. De opkomst van het vliegtuig ontnam de linie zijn militaire betekenis. De Stelling is in 1996 geplaatst op de Lijst van het Werelderfgoed van de UNESCO vanwege haar waarde voor de mensheid.

WWW.STELLING-AMSTERDAM.NL

